

Олена Мельниченко,Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського, м. Київ
ORCID ID 0000-0002-6431-5437**Лариса Левицька,**Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського, м. Київ
ORCID ID 0000-0001-6575-9964

DOI: 10.33099/2617-1775/2019-02/111-117

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ ТА ВВНЗ

У статті окреслено проблемні питання організації наукових досліджень для забезпечення сучасного функціонування та розвитку системи військової освіти та вищих військових навчальних закладів, можливі шляхи їх вирішення та заходи, які доцільно провести.

Ключові слова: вищий військовий навчальний заклад; освітня діяльність; наукове забезпечення; наукове дослідження.

Постановка проблеми. Наразі в Україні відбувається модернізація національної системи вищої освіти. Вищі військові навчальні заклади (ВВНЗ) не залишаються осторонь сучасних інноваційних процесів та активно впроваджують досягнення науки в практику освітньої діяльності ВВНЗ задля створення необхідних умов для підготовки конкурентоздатного військового фахівця.

Основною метою наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності (ННТІД), яка здійснюється у ВВНЗ і вищих навчальних підрозділах (ВНП) закладів вищої освіти (ЗВО), є здобуття нових наукових знань шляхом проведення наукових досліджень та їх спрямування на створення і впровадження інноваційних підходів щодо ведення збройної боротьби, розробки нових зразків озброєння та військової техніки (ОВТ), сучасних технологій у підготовці здобувачів вищої освіти. Проведення наукових досліджень організовується на кафедрах та у науково-дослідних підрозділах, які функціонують у складі вишів. Викладачі ВВНЗ поєднують педагогічною та наукову і науково-технічну діяльність, спрямовану на одержання і використання нових знань з усіх галузей науки, техніки і технологій [6].

Наявність різноманітних поглядів на проблеми функціонування та розвитку системи військової освіти (СВО) та ВВНЗ обумовлює необхідність розроблення нової Концепції застосування інформаційних технологій і традиційних технологій управління для їх найефективнішого використання у повсякденній діяльності навчального закладу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Деякі проблеми створення і функціонування інформаційно-аналітичних систем управління навчальним процесом розглядалися такими вченими, як Алімпієв А.М., Гриб Д.А., Блистів

О.М., Забеліна Н.А. Якість інформаційного забезпечення процесу управління навчальним процесом та інформаційних технологій в системі управління навчальним закладом досліджували Пасмор Н., Гапеева О.Л. Однак, попри такі напрацювання, наукові пошуки в інтересах забезпечення сучасного інфокомунікаційного функціонування та розвитку СВО та ВВНЗ тривають та потребують досконалого вивчення.

Метою статті є обґрунтування різноманітних поглядів на проблеми сучасного функціонування і розвитку СВО та ВВНЗ.

Методи дослідження теоретичні, аналітичні, з використанням наукових джерел зі створення і функціонування інформаційно-аналітичних систем управління.

Виклад основного матеріалу. Важливу роль у забезпеченні воєнної безпеки держави відіграє питання підготовки військових фахівців. І цей аспект вимагає не тільки новітнього контексту навчання військових з урахуванням досягнень науки і техніки, а також і сучасних підходів до організації безпосередньо навчального процесу та органічного поєднання набутих знань у ВВНЗ з експериментально-бойовими навичками відпрацьованими на навчально-наукових, дослідних та випробувальних базах.

У світі існує цікавий досвід підготовки висококваліфікованих фахівців використовують кластерну систему. Її перевага у тому, що підготовка військових здійснюється шляхом гармонійного поєднання теоретичних та практичних засобів навчання за видами Збройних Сил.

Беручи до уваги досвід країн-членів НАТО, у підготовці військових фахівців, вітчизняну СВО пропонується формувати на основі кластерного підходу у наступному складі [3]:

- кластер Сухопутних військ;
- кластер Повітряних Сил;
- кластер Військово-морських Сил.

Кластерний підхід до створення навчально-науково-випробувальних комплексів – один із дієвих механізмів управління, при цьому кластер як тип об'єднання організацій є об'єктом управління. Для консолідації діяльності, кожен кластер повинен мати організацію-лідера, який об'єднує довкола себе інших суб'єктів та визначає стратегію розвитку кластера. Важливим в умовах глобалізації та розвитку кластерного утворення є можливість встановлення та налагодження тісних міжнародних зв'язків [5].

І.Чикаренко, дослідивши відмінності сучасних типів інтеграційних утворень або об'єднань організацій, з'ясувала, що кластери, організовані для інтеграції знань, є ефективним інструментом для розвитку інноваційної діяльності та підвищення конкурентоздатності усіх учасників кластера[8]. Заклади вищої освіти (ЗВО), а в нашому випадку – ВВНЗ, найбільше підходять на роль інтегратора науково-технологічних, виробничих, управлінських знань і формування на цьому підґрунті відповідного кластера. ВВНЗ повинні виконувати освітню функцію безпосередньо для усіх учасників кластера, зокрема щодо обміну знаннями, досвідом, успішними новими методиками та

моделями управління для підвищення стійкості функціонування кластерного утворення, зростання кадрового потенціалу учасників кластера. Науково-трансфертна функція, покладена на ВВНЗ, сприятиме формуванню можливостей для розроблення об'єктів інтелектуальної власності та їх комерціалізації у межах кластера, зокрема інноваційні розробки курсантів, науковців одного закладу повинні стати надбанням усіх ВВНЗ у межах кластера. На думку Ю. Даника, кожен кластер повинен мати у своєму складі [3]:

- освітню складову за високотехнологічним напрямом;
- потужну систему воєнно-наукових досліджень з науково-організаційною структурою;
- навчально-наукову, дослідну та випробувальну бази;
- науково-виробничий комплекс зі стаціонарними та мобільними зразками озброєння і військової техніки, командними пунктами і лабораторіями;
- експериментально-бойові та бойові підрозділи з високотехнологічним оснащенням.

На наш погляд, функціонування кластера у військовій сфері повинно відбуватись за принципом “потрійної спіралі” – “вища військова освіта–наукові кадри– оборонно-промисловий комплекс”.

Кластерний підхід в управлінні дає можливість усім учасникам кластера швидше отримувати та обмінюватись науково-технологічною і маркетинговою інформацією щодо якісних змін у потребах споживачів, а це у свою чергу знизить трансакційні витрати. Здатність генерувати ідеї, впроваджувати інновації, які залежать від того, наскільки якісно забезпечений процес підготовки конкурентоздатних фахівців – ось мета заради якої потрібно працювати над організацією сучасних навчально-науково-випробувальних комплексів (кластерів) [1].

Отже, такий підхід цілком заслуговує на увагу і потребує додаткового аналізу науково-дослідних розробок, кінцевим підсумком яких може стати обґрунтування доцільності організації таких кластерів на теренах військової освіти України.

Наразі на замовлення Департаменту військової освіти, науки, соціальної та гуманітарної політики Міністерства оборони України проводяться певні дослідження в інтересах СВО та мінімальна кількість досліджень в інтересах реформування ВВНЗ. Такий стан справ вимагає удосконалення механізмів організації наукових досліджень в інтересах ВВНЗ. На сьогодні, в Україні, діє Порядок формування тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок, що фінансуються за рахунок коштів державного бюджету. У Порядку термін “тематика” вживається як сукупність напрямів, за якими проводяться наукові дослідження і науково-технічні розробки.

Згідно з Порядком тематика формується та затверджується головними розпорядниками на строк три – п'ять років протягом першого півріччя року, що

передусь плановому. Головним замовником визначається тематика науково-дослідних робіт відповідно до компетенції та з урахуванням:

- кон'юнктури світового ринку наукоємної продукції;
- світових тенденцій розвитку науки і техніки у відповідних сферах;
- потреби суспільства і держави у нових наукових знаннях і сучасних технологіях.

Втім, замовлення наукових досліджень з тематики освітньої діяльності ВВНЗ, на наш погляд, має деякі недоліки:

зазвичай кафедри (наукові підрозділи ВВНЗ) відіграють доволі пасивну роль у процесі замовлення НДР;

використання наукового потенціалу ВВНЗ для проведення наукових досліджень в інтересах забезпечення функціонування та розвитку закладу (відбувається фактично за залишковим принципом) [4];

роль науково-організаційних підрозділів ВВНЗ у процесі замовлення НДР теж незначна (зазвичай ці підрозділи виконують завдання лише з узагальнення поданих пропозицій, їх погодження із Воєнно-науковим управлінням (ВНУ) Генерального штабу (ГШ) ЗС України;

заявки на виконання НДР ВВНЗ повинні погоджуватись із ВНУ ГШ ЗС України [4], для якого питання удосконалення військової освіти та реформування і розвитку ВВНЗ не є профільними та пріоритетними.

Загалом можна зробити висновок про відсутність механізмів лобіювання наукових досліджень в інтересах забезпечення функціонування та розвитку СВО та ВВНЗ [4]. Проте, зараз відбуваються певні зрушення щодо осучаснення нормативно-правової бази з питань військово-наукової діяльності. Так, з метою підвищення ефективності функціонування системи воєнно-наукових досліджень у Міністерстві оборони та Збройних Силах України відпрацьовується нова редакція наказу МО України від 26.01.2017р. № 53, а саме – Методичного посібника “Політика і процес організації наукової та науково-технічної діяльності, замовлення науково-технічної продукції”.

Для забезпечення належної підготовки військових фахівців світового рівня потрібно удосконалити передусім форму керування навчальним процесом вишу, а саме: сформувати сучасну інфокомунікаційну структуру та інформаційне середовище для забезпечення необхідних умов підвищення якості навчального процесу і системи управління нею. Вищі військові учбові заклади потребують розробки нової Концепції інфокомунікаційного забезпечення, основними напрямками якої повинні бути:

забезпечення функціонування загальної мережі вишу за рахунок впровадження новітніх інформаційно-комунікативних технологій у навчальний процес;

забезпечення функціонування локальної мережі вишу, яка надасть користувачам вільний доступ до інформації навчального закладу;

користування внутрішнім чатом з питань повсякденної діяльності;

доступ до електронного каталогу бібліотеки;

застосування інформаційно-освітнього середовища в навчальному процесі (орієнтовано на взаємодію викладача з тими, хто навчається).

Таким чином, згідно з Концепцією інфокомунікаційного забезпечення формується нова система, яка дасть змогу якісно керувати навчальним процесом, наповнювати навчальні дисципліни методичним матеріалом, а слухачам (курсантам) – удосконалювати навички інтерактивного навчання та роботи на ПЕОМ.

У ході реалізації Концепції можуть з'явитися нові тенденції, інновації, погляди в освітній сфері, що вплине на необхідність розроблення та внесення відповідних змін в систему підготовки здобувачів вищої військової освіти в навчальних закладах та навчальних підрозділах.

До основних принципів наукового управління змінами в СВО, що можуть бути рекомендовані до застосування в ході вдосконалення Концепції, слід віднести такі:

глобальний контекст – всі зміни необхідно узгоджувати з інтеграційними процесами, світовими тенденціями і світовим досвідом, національними інноваціями в освітній сфері із залученням незалежних експертів та представників інших сфер;

стратегічна спроможність – стратегічне планування в системі управління змінами має здійснюватися органами управління СВО.

Висновки. Безперечно, організація сучасного освітнього процесу у ВВНЗ потребує впровадження нових технологій навчання з використанням якісної навчально-методичної літератури, сучасних тренажерно-моделюючих засобів із залученням викладачів, які мають власні наукові розробки.

Аналізуючи наукові джерела з приводу оцінки підходів до організації наукових досліджень в інтересах сучасного функціонування та розвитку СВО та ВВНЗ, ми дійшли висновку, що підвищенню ефективності наукових досліджень в інтересах системи військової освіти та ВВНЗ сприятиме:

визначення напрямів наукових досліджень в інтересах забезпечення оновленого функціонування та розвитку СВО та ВВНЗ, зокрема, в рамках Програми “Удосконалення військової освіти” (Defense Education Enhancement Program);

обґрунтування заходів підвищення якості функціонування та розвитку оновленої СВО з використанням кластерної системи (з огляду на досвід країн-членів НАТО);

підвищення якості навчального процесу і системи управління нею за рахунок впровадження Концепції інфокомунікаційного забезпечення у ВВНЗ;

розширення прав ВВНЗ, ВНП ЗВО щодо самостійного використання позабюджетних коштів за рахунок виконання науково-дослідних робіт за госпдоговірною тематикою;

підвищення ефективності наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності ВВНЗ, ВНП ЗВО та поглиблення співпраці з оборонно-промисловим комплексом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алімпієв А.М., Гриб Д.А., Демідов Б.О. Моделі і методи планування та управління науковими дослідженнями. *Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України*. 2014. № 2(15). С. 173–176.
2. Гапєєва О.Л. Формування інформаційного і освітнянського середовища ВВНЗ. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. – С. 349–351.
3. Даник Ю.Г. На передовій прогресу. № 6, 2017 *Журнал оборонний вісник*. Київ, 2017. № 6. С.14–15.
4. Дзюбчук Р., Капосльоз Г.В., Розумний О.Д. Місце та роль наукових досліджень у забезпеченні освітньої діяльності вищого військового навчального закладу технічного профілю підготовки. *Збірник наукових праць “Військова освіта”*. Київ, 2017. № 2. С. 57–68.
5. Литвин І.В. Провідні ВНЗ у системі науково-технологічних кластерів країн світу у період глобальних трансформацій http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPM_2016_851_27
6. Модель перспективної системи наукового забезпечення функціонування та розвитку військової освіти: Звіт про науково-дослідну роботу шифр “Концепція НЗ” (проміжний). НУОУ, Київ, 2017. 283 с.
7. Пасмор Н. Деякі питання формування і розвитку електронного навчального середовища ВВНЗ. *Вища школа: науково-практичне видання*. – 2008. – № 8. – С. 49–54
8. Чикаренко І. Кластерний підхід в управлінні економічним розвитком муніципального управління. Режим доступу: http://dbuara.dp.ua/vidavnictvo/2010/2010_04%287%29/10ciarmu.pdf.

REFERENCES

1. Alimpiyev, A.M. (2014). Modeli i metody planuvannya ta upravlinnya naukovymy doslidzhennyamy. [Models and methods of planning and management of scientific researches]. metody Nauka i tekhnika Povitryanykh Syl Zbroynykh Syl Ukrayiny, 2(15), 173–176 (in Ukrainian).
2. Hapeieva O.L. Formuvannya informatsiinoho i osvitianskoho seredovyscha VVNZ. [Formation of information and educational environment of HMEE] Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy. 2011, 349-351. (in Ukrainian).
3. Danyk Yu.H. Na peredovii prohresu. [Up-front to progress] Zhurnal oboronnyi visnyk., 2017, 14–15. (in Ukrainian).
4. Dzyubchuk, R. (2017) Mistse ta rol naukovykh doslidzhen u zabezpechenni osvitnoyi diyal nosti vyshchoho viyskovoho navchalnoho zakladu tekhnichnoho profilyu pidhotovky [The place and role of scientific research in providing educational activities of the higher military educational institution of the technical profile of training]. Viyskova osvita, 2, 57–68 (in Ukrainian).
5. Lytvyn I.V. Providni HEE u systemi naukovo-tekhnohichnykh klasteriv krain svitu u period hlobalnykh transformatsii [Lead the INSTITUTE of higher in the system scientifically technological clusters of the world countries in a period global transformations] URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPM_2016_851_27 (in Ukrainian).
6. Model perspektyvnoyi systemy naukovooho zabezpechennya funktsionuvannya ta rozvytku viyskovoyi osvity: Zvit pro naukovo-doslidnu robotu shyfr “Kontseptsiya NZ (promizhnyy). [Model of a perspective system of scientific support for the functioning and development of military education: Report on research work cipher “Concept of NZ” (intermediate)], NUOU, 2017. – 283. (in Ukrainian).
7. Pasmor N. Deiaki pytannia formuvannya i rozvytku elektronnoho navchalnoho seredovyscha VVNZ. [Some questions of forming and development of electronic educational environment of HMEE] Vyshcha shkola: naukovo-praktychne vydannia. 2008, 8, 49–54. (in Ukrainian).

8. Chykarenko I. Klasternyi pidkhid v upravlinni ekonomichnym rozvytkom munitsypalnoho upravlinnia [Cluster approach is in a management economic development of municipal management] URL: [http:// dbuapa.dp.ua/vidavnictvo/2010](http://dbuapa.dp.ua/vidavnictvo/2010) (in Ukrainian).

РЕЗЮМЕ

Елена Мельниченко,
Национальный университет обороны Украины
имени Ивана Черняховского, г. Киев
Лариса Левицкая,
Национальный университет обороны Украины
имени Ивана Черняховского, г. Киев

Пути повышения эффективности управления системой военного образования и ВВУЗ.

В статье описаны проблемные вопросы организации научных исследований для обеспечения современного функционирования и развития системы военного образования и высших военных учебных заведений, возможные пути их решения и мероприятия, которые целесообразно провести.

Ключевые слова: высшее военное учебное заведение; образовательная деятельность; научное обеспечение; научные исследования.

SUMMARY

Olena Melnichenko,
National University of Defense of Ukraine
named after Ivan Chernyakhovsky, c. Kyiv
Larisa Levickaja,
National University of Defense of Ukraine
named after Ivan Chernyakhovsky, c. Kyiv

Ways to improve the military system management of education and HMEE.

Introduction. *The presence of different views the problems of functioning and development of SME and HMEE necessitates the development of a new Concept for the use of information technologies and traditional management technologies for their most effective use in the day-to-day activities of educational establishments.*

Purpose: *The purpose of the article is to substantiate the problematic issues of the organization of scientific researches for ensuring the modern functioning and development of SME and HMEE.*

Methods: *Research methods are theoretical, analytical, using scientific sources for the creation and operation of information-analytical management systems.*

Results. *It is proposed to create a cluster system of military education management and to develop the Concept of infocommunication support in the HMEE.*

Conclusion. *Increasing the effectiveness of research in the interests of the military education system and higher education institutions will contribute to:*

directions of scientific researches are in interests of providing of the renewed functioning and development of SME and HMEE within the framework of Program "Improvement of military education";

substantiation of measures to improve the quality of the function and development of the military education system using the cluster system(in the light of the experience of NATO member countries.)

Key words: *higher military educational establishment; educational activity; scientific support; research.*